

מ"החוליה" אל שייטת 13

מאת יהודה בן-צור, עם תוספות מאת צבי בן-צור

קשה למצוא בארץ מישהו שלא שמע על 'שייטת 13' היא 'הקומנדו הימי'. לא מעטים מהעומדים בפני גיוס מעוניינים להתנדב ליחידה מובחרת זו, אך בשל המיון הקפדני רק מעטים מצליחים להתקבל. מאידך, לא רבים מכירים איך וכיצד נולדה היחידה.

1945-1947

קִיבוץ שדות-ים. באביב 1940 עלו – בדרך הים בספינת הדייג 'סנפיר' וביבשה בסיוע פרדות – קומץ מחברי 'פלוגת הים' של 'הנוער העובד' להתיישבות באוהלים בפאתי הכפר הערבי קיסריה (שישב על חורבות נמל קיסריה, שנבנה ע"י המלך הורדוס לפני למעלה מ-2000 שנה). כחודשיים לאחר מכן, ב-2 במאי 1940 הם עקרו לישוב הקבע במרחק קילומטר מהכפר - והקבוץ הפך לעובדה קיימת, כישוב ימי יהודי בודד בין עתלית לנתניה.

פלי"ם. בראשית 1943 נערכו ע"י הפלמ"ח שני קורסים למפקדי סירות בחוף שדות-ים. שלושת הסירות – רבקה, תרצה ודב (הוז) – ששימשו בזמנו לאימון 'כ"ג יורדי הסירה' הופקדו לצורך העניין בידי הפלמ"ח. בסוף השנה מוסדה במסגרת פל"ז של הפלמ"ח 'המחלקה הימית', שאליה נקבצו מדריכי וחניכי שני הקורסים הנ"ל. בסיס המחלקה, מחנה אוהלים ולידו סכנה לתחזוקה ואחסנת הסירות, נקבע בפאתי הקיבוץ (לימים הוקם במקום 'המרכז הימי' של אגודת 'הפועל'). המחלקה נועדה להכשיר ימאים למפעל ההעפלה, שהכול ציפו לחידושו לכשתסתיים מלה"ע ה-II. קורס רדף קורס עד שבאפריל 1945 שודרגה המחלקה במסגרת הגד' הרביעי של הפלמ"ח לפלוגה, שעד מהרה נודעה בשמה המקוצר, פלי"ם.

ההעפלה. ואכן, ב-1945 חודשה ההעפלה ע"י 'המוסד לעליה ב'. הספינה הראשונה, 'דלין' - כינויו של אליהו גולומב, מפקד ארגון 'ההגנה' שהלך לעולמו בעת הכנתה באיטליה - הגיעה ב-28 באוגוסט 1945 ל... איך לא, חוף קיסריה, בליווי ימאי הפלי"ם וחבר הקבוץ, ישראל חורב. באותה עת הלך והחריף המאבק הפוליטי של הישוב היהודי - שזכויותיו נשללו ב'ספר הלבן' הבריטי שפורסם ערב מלה"ע – וגלש למאבק מזוין שבוצע ע"י 'תנועת המרי העברי', מסגרת-על שכללה את שלושת הארגונים: 'ההגנה', 'אצ"ל' ו'לח"י', כשהפלמ"ח מהווה את חוד החנית של ארגון 'ההגנה'.

החוליה. ב'ליל הרכבות' – פיגוע במסילות הברזל ב-2 בנובמבר 1945 – הוטל על הפלי"ם לטבע סמ"רים (ספינות משמר) בריטיות בנמל חיפה, שהוו איום על ספינות המעפילים, שהחלו להגיע בקצב של שתיים בחודש. המשימה הוטלה על יוחאי בן-נון: "נאמר לי שבעוד 3 ימים צריך לפוצץ 2 סירות משמר בנמל מבוצר, שאת צידו הפנימי לא ראיתי מעולם, כשלא היה לנו מושג בחבלה ימית ושלא עמד לרשותנו שום ציוד מתאים למשימה... כך התחילה האפופיאה של החבלה הימית... קומץ בחורים יחפנים... חזרו והתגרו... בצי הבריטי... שנועד ללכוד את שארית הפליטה". בשלב זה הוו ספינות המשמר של משטרת המנדט הבריטי את עיקר הכוח שהופעל למניעת הורדת מעפילים בחופי הארץ. הייתה זו הפעם הראשונה בה בוצעה חבלה תת-מימית נגד ספינות בריטיות בארץ¹.

את הפעולה בחיפה, בפיקודו של יוחאי בן-נון, ביצעו שני חברי פלי"ם, יגאל וייס והחבלן שאול (אהרונוב) אורן, שהתקרב בשחייה וצלילה לתחתית הספינות והצמיד אליהן מוקשים

¹ בליל 8-9 באוג' 1939 טובעה ספינת המשמר 'סינבד 2' ע"י חבר 'ההגנה' ישראל נורדין, המכונאי של הספינה, באמצעות מטען שהוא החדיר לספינה. במאי 1941 הוא נעלם ב'סירת הכ"ג'.

מאולתרים, "תוצרת בית", שהוכנו מתערובת של חמרים דליקים אטומה באבוב של אופנוע וכליבה להצמדת המוקשים לשדרת הספינות, "תוצרת" מסגריית קיבוץ שדות ים. את הפעולה בנמל יפו ביצע איש הפלמ"ח, 'זומה' כהן, שהובא בחסקה לקרבת המעגן ע"י יוסי הראל ומשם הוא שחה בין סירות דיג ערביות עד לספינת המשמר.

לפנות בוקר החרידו הפיצוצים העזים את הנמלים והספינות ניזוקו קשות. הבריטים היו משוכנעים כי בספינות פגע כוח חבלה ימית מאורגן ומאומן המצויד במכשירי צלילה מתקדמים ולפיכך הורו לנקוט באמצעי זהירות והגנה: ספינות המשמר נצמדו לרציפים שליד תחנות המשטרה בנמלים. הרציפים הווארו בזרקורים ומערכת סבוכה של רשתות עשויות מטבעות פלדה הקיפה את אזור עגינתן. סירת משטרה קטנה סיירה ליד הספינות במשך כל הלילה והטילה פצצות עומק נגד צוללים.

הצלחת שתי הפעולות הלהיבה את דמיונם של מפקדי הפלמ"ח וע"כ הוחלט למנות את יוחאי בן נון כאחראי למבצעי החבלה הימית. ממקום מושבו בבסיס הפלי"ם בשדות-ים – קיסריה החל יוחאי לתכנן את הפעילות, שעד מהרה הפכה לחוד החנית ב'מאבק הצמוד' למפעל ההעפלה – מאבק שנמשך גם לאחר פירוק "השותפות" ב'תנועת המרי' (בעקבות פיצוץ מלון 'המלך דוד'). ההתחלה הייתה דלת-אמצעים, אותם היטיב לתאר יוחאי: "...לא בגד גומי, לא סנפירים, לא מכשיר צלילה, לא שנורקל, לא סירה מהירה [למילוט]...". לקראת כל מבצע הוא "ליקט" כמה חברי פלי"ם בהתאם לצורך ולזמינות האנשים. במהלך 1946 התמסד גרעין קבוע של כ- 5-6 חברים, שעד מהרה זכה לכינוי 'החוליה'.

במהלך שתי שנות פעילותה שותפו בפעילות 'החוליה' כ-25 חברים. בסכמו את הפעילות בספר הפלמ"ח (1957), מצא יוחאי לנכון: "להעריך את מסירותם של חברי 'חוליה' – שלמה קמחי, משה [נחשון], איזי [רהב], גרשון [אגמון-קרלינסקי], גדעונצ'יק [רוזן], שאול [אורן-אהרוןוב], יוסי'לה [דרור-הובר], אוסי [רביד-שמוקלר], ג'ינג'י [משה חדד], מיסו [אברבנאל], יהודה [פרא], יוסי'קה [רום], גרבו [אליהו גלזר], יגאל [וייס], 'אסקימו' [יוסף בן אהרון], מאיר'קה [אברהם], 'וינקי' [חיים וינקלר], עוזי [שרון], אברום חן, פיודור [יונה ?], בני [קרביץ], גדעון [ועדי], וגברוש' [גבריאל רפפורט] - אשר קשיות-ערפם, עוז רוחם, דבקותם במטרה ו"שיגעונם לדבר", אפשרו את ביצוע המשימות שהיו שורה של מבצעים רבי עלילה בתולדות ההעפלה והמאבק". (-) יוחאי בן-נון.²

'המאבק הצמוד' להעפלה. בסוף 1945 החליטו הבריטים לשגר לחופי הארץ כוח מיוחד של הצי הבריטי - The Palestine Patrol – למניעת ההעפלה. על אף זאת, עד להחלטת ה'כ"ט בנובמבר' 1947 הצליחה החוליה לפגוע בכלי שייט שנטלו חלק בניסיון הבריטי לחסום את זרם המעפילים שהלך וגדל, בעיקר באוניות הגרוש, שהחל מקיץ 1946 הובילו את המעפילים שנתפשו למחנות המעצר בקפריסין. בסיסי הצי הבריטי ברחבי הים התיכון עסקו במגננה ונמל חיפה חדל למעשה מלשמש כנמל "הבית" ופרס כספי הוקצב על ראשו של יוחאי.

הברית בין 'החוליה' לשדות-ים. לימים התייחס יוחאי לדלות האמצעים שהייתה בידי החוליה: "...נראה לי שגורם כבד בסוד ההצלחה היה 'העורף האזרחי'... ובמיוחד אנשי הקבוצים הימיים... ובראשם קבוץ 'שדות-ים' דאז: "כמה צריפים... ואוהלים בחוף של חולות... מנודה ע"י המוסדות, רעב ללחם ונלחם על קיומו ועל דיג עברי" ועל אף זאת, נענה לכל בקשה מבצעית של החוליה, בסכנו בכך את נכסיו, ספינות הדיג 'עליזה' ו'נעמן', וכמובן את הדייגים עצמם. המודיעין הבריטי היה מודע לכך שקבוץ שדות-ים משמש כבסיס לפעילות "הטרוריסטית" המתנהלת נגד הצי הבריטי ועל כך נענש הקבוץ בצורה קשה ביותר. במהלך 1946, החל מ'השבת השחורה', נערכו בקבוץ שלושה חיפושים ברוטאליים אחר נשק, שהסתיימו במעצר כול הגברים במחנות רפיח בהנחה – שהתבדתה - שיוכלו לאתר ביניהם את 'נערי הפלי"ם'. ועל כך כתבה צביה בן-צבי, חברת

² יוחאי כתב שמות פרטיים או כינויים ואני השלמתי את החסר בעזרת כמה מהחברים. י. ב-צ.

הקבוץ והפלי"ם: "האנגלים רוצים שנישבר, שנגלה מי חבר קבוץ ומי איש פלמ"ח, אך אנחנו שותקים - - - כולנו בגורל משותף". ראוי לציין, שבין החיפוש הראשון אור לבוקר ה-30.6 עד לשני ב-28.8, פרצה ספינת המעפילים 'עמירם שוחט' את ההסגר הבריטי והגיעה ב-16 באוגוסט 1946 לחוף... קיסריה ובהמשך אותו שבוע נפגעו 2 אוניות גרוש בריטיות.

במסגרת 'המאבק הצמוד' לנושא ההעפלה, נערכו בשנים 1945-47
13 פעולות, בהן השתתפו לוחמי פלמ"ח, פלי"ם וכמובן מאליו, חברי 'החוליה':

שחרור המעפילים ממחנה עתלית.	9.10.45	1
פיגוע ב- 3 ספינות משמר בנמלי חיפה ויפו.	2.11.45	2
תקיפת משטרות החופים בגבעת- אולגה וסידנא עלי.	25.11.45	3
פיגוע נוסף במשטרת גבעת- אולגה.	20.1.46	4
פיגוע בתחנת ראדאר בחיפה.	20.2.46	5
תקיפת המשטרה הניידת בכפר ויתקין.	22.2.46	6
פיגוע באוניית הגרוש Empire Heywood	18.8.46	7
פיגוע באוניית הגרוש Empire Rival	22.8.46	8
פיגוע ב- 3 אסדות נחיתה וסירת משמר בנמל חיפה.	13.2.47	9
פיגוע באוניית הגרוש במפרץ פמגוסטה Ocean Vigour	2.4.47	10
פיגוע חוזר באוניית הגרוש בדרכה למצרים Empire Rival	4.4.47	11
תקיפת מתקני ראדאר בחיפה.	21.7.47	12
פיגוע באוניית הגרוש Empire Lifeguard .	23.7.47	13

היו גם כמה כשלונות. הבולט ביניהם היה הניסיון בספטמבר 1946 לפגוע במשחתת בעת תדלוק במזח הדלק, אליו התייחס יוחאי ב-1987: "אין ספק היום, שהיה מישהו שמסר על הפעולות שלנו לבריטים... סתם ולא פירש". קדמה לה התוכנית לחבל ב'ליל הגשרים' ביוני 1946 במנהרת הרכבת בראש הנקרה, שבוטלה על אף, או יותר נכון לומר, כתוצאה מ-2 סיורים מוקדמים שנערכו.

מההעפלה למלחמת העצמאות. החלטת 'הכ"ט בנובמבר' 1947 שינתה את האסטרטגיה של הישוב היהודי. בשלב זה הלכה ודעכה הלחימה המזוינת בבריטים והחלה ההערכות ללחימה בערבים. אסטרטגיה זו צפה בן-גוריון עוד לפני החלטת החלוקה: "אם ההצבעה תהיה בעד החלוקה, תהיה מלחמה; מדינות ערב... מתנגדות בעקשנות להקמת מדינתנו וצבאותיהן יפלו; אך גם אם תהיה ההחלטה שלילית, תפרוץ מלחמה; החלטה אנטי-ציונית רק תחזק את רצון הערבים לתקוף אותנו, כדי לדחוף אותנו לים...". ואכן, למחרת ההחלטה החלה המתקפה הפלסטינית – "אות הפתיחה" למלחמת העצמאות. בשלב זה הסתיימה פעילות החוליה, שכללה גם ניסיון לפתח מעין טורפדו מונחה, 'הכריש'.

'פולגת הנמל'. בעקבות התדרדרות המצב הביטחוני בעיר התחתית בחיפה בסוף 1947, הוקמה במסגרת הגדוד הרביעי של הפלמ"ח פולגת פלי"ם נוספת, 'פולגת הנמל', שנועדה להגן על החיים והאינטרסים היהודיים בנמל³. יוחאי מונה למפקדה ורבים מלוחמי החוליה התקבצו סביבו. בנוסף למשימתה העיקרית עסקה הפולגה ברכש מכול הבא ליד, נשק וכן רכב, מזון וביגוד, שרובו הועבר לחבריהם בגדוד הרביעי, שנלחמו במסגרת "כוח נחשון" להסרת המצור מעל ירושלים. באפריל 1948 השתתפה הפולגה בקרב לשחרור חיפה, אך יוחאי לא נטל בו חלק. הוא העדיף להצטרף לחבריו ב'כוח נחשון'. קם והלך.

³ בפברואר 1948 נהרג אחד מחברי הפולגה, נפתלי שלומוביץ ז"ל, ע"י סמל משטרה בריטי, ש"הוברח" מיד מהארץ מחשש לנקמה.

1948-1949

"משבר מרץ – הקמת חיל הים". בשלב זה עבר הפלי"ם טלטלה קשה. בראשית 1948 נערכה הפלוגה, על דעת הפקוד העליון של ארגון 'ההגנה', לעליית מדרגה – הפיכתה לגדוד נחתים של הפלמ"ח; אך בן-גוריון הטיל וטו והחליט להקים כוח ימי עצמאי, שאינו קשור לפלמ"ח. ב-17 במרץ 1948 פורסם הצו להקמת 'השרות הימי' שקרא לכלל יורדי הים, לרבות ימאי הפלי"ם, להתגייס לכוח. ממש באותם ימים נצטווה הגדוד הרביעי להצטרף ל'כוח נחשון'. המג"ד, יוסף'לה טבנקין, נטל עמו מעל ל-200 מימאי הפלי"ם [71 מהם נהרגו בקרבות. ב-23.4.48 רשם בן-גוריון ביומנו: "15 בחורים נהרגו, ביניהם גם המפקד יוחאי... החלטתי לגשת... ל'הראל' לברר לי המצב... יוחאי לא נהרג אלא נפצע"]. "שארית" הפלי"ם שכללה את מטה הפלוגה וכ-120 ימאים נוספים, חלקם טירונים, עברו במהלך חודש אפריל ל'שרות הימי'. עם השבים מקרבות ירושלים, הם מהווים את הגרעין סביבו מוקם חיל הים. עם תחילת הפעילות בחודשי אפריל-מאי 1948, ניתנה עדיפות ראשונית להכשרת כלי שייט קרביים ממאגר 'צי הצללים', אוניות מעפילים לשעבר ('מדינת היהודים/א-16, 'ווג'ווד/ק-18, 'הגנה/ק-20 ו'בן הכט/ק-24).

בתחום החבלה הימית התקיימה פעילות התחלתית שניתן להגדירה כ"פעילות משמרת". היטיב להגדירה הרצל לבון, מותיקי שייטת 13, בכתבה המבוססת על זיכרונותיו: "בתחילה, ישיבה "יחידת החבלה הימית" במקומות שונים, נקראה בשמות משמות שונים ואף מוזרים, ועסקה בכל דבר שהוטל עליה כצו השעה והמקום בו נמצאה. למרות שהייתי שייך לפלוגה הימית עוד לפני כן, אני מופיע על במת היחידה אי-שם באביב 1948, כאשר קבלתי הוראה להתייצב ביחידה שישבה אז בקיבוץ מעברות". היחידה עברה ליפו לאחר כיבוש העיר. היא מנתה אז כ-30 איש, בהם רבים מותיקי הפלי"ם ו'החוליה'. בהתייחסו לעניין בראיון בפברואר 1987 אמר יוחאי: "היחידה הזאת שהתחילה לפעול ביוזמה שעד היום לא הצלחתי לגלות מי יזם את הקמתה... התקבצו אליה כול מיני אנשים שבחלקם הכרתי. פיקד עליה... אורי ברכמן-שילה". כשאורי "ערק" לחטיבת הנגב, מונה אהרון "אסקימו" בן-יוסף למפקד היחידה, שכונתה בפי אנשיה "יחידת המתאבדים של אסקימו" (ראוי לציין גם פעילות נוספת בתחום החבלה הימית שהתקיימה במקביל – פיתוח טורפדו בשם "הכריש", ראה כתבה בנושא בדף 'פעולות חבלה בארץ').

יוחאי – הפלגת רכש. עפ"י עדותו, בהפוגה הראשונה שהחלה ב-12 ביוני 48: "...הייתי פצוע [מקרבות ירושלים], בהחלמה. מדדה על קביים ולא מסוגל לשום לחימה ביבשה... מתבזבז, החלטתי שאני מוכרח למצוא לי איזה משימה בים. בקשתי וצרפו אותי לשירת ג'יפים שירדה... דרך בורמה... תפסתי את יגאל אלון... ואמרתי לו: ... בים עוד ידי רב לי... דאג למשהו". בסופו של סיפור, יוחאי צורף לצוות המלווים של אונית הרכש Maestralle⁵, שיצאה ממעגן ת"א ב-1 ביולי 1948 ליוגוסלביה והייתה אמורה לחזור תוך 3 שבועות עם תותחים. לפני הפלגתו ביקר יוחאי את אנשי היחידה והבטיח להם בנוסח מק-ארתור: "אני אחזור". בשל שינוי תוכנית הרכש נצטווה האוניה להפליג לנאפולי ויוחאי חזר ארצה כמלווה של היכטה Albatros רק ב-15 באוגוסט 1948 (היכטה צורפה לחיל הים ושימשה כ... משרד צף בנמל).

רכש סירות המחץ'. ב-16.6.48 רשם בן-גוריון ביומנו דו"ח ראשוני מזאב הים, שנשלח ע"י ב-ג לרכוש כלי שייט עבור חיל הים: "אחרי חיפושים רבים מצא 10 סירות הידועות בשם "טורפדו של בן-אדם אחד" (?)... אורכן 5.5 מטר. 30 קשר. בחלק הקדמי 300 ק"ג של חומר נפץ... חודש לאחר מכן, ב-18.7 דווח זאב הים ישירות לבן-גוריון: "זאב הים אמר לגרשון זק שישלח איש וימסור לו סודות "הסירות הקטנות". במשך 6 ימים לא נשלח אליו איש...". רק ב-6 באוגוסט 1948 דווח גרשון זק לבן-גוריון: "...מאיטליה הגיעו 9 סירות טורפדו קטנות. יבואו עוד עשר. המומחה [איטלקי

⁴ הכתבה מפורסמת באתר (הקש כאן)

⁵ יוחאי אכן קיבל את ברכתו של יגאל אלון, אלא שזה קרה לאחר שהצעתו לו להצטרף להפלגה. י.ב.צ.

בשם פיורנצו קפריוטי⁶, אימן את יחידת סירות המחץ בכינרת] בא הנה אתמול באווירון...". יוחאי, שחזר ארצה 10 ימים לאחר מכן, לא היה מודע עדיין לכל העניין.

ההתפצלות לשתי יחידות. בהפוגה הראשונה הועברה היחידה לכפר הערבי הנטוש בקיסריה והיא כונתה 'יחידת החבלנים – קיסריה'. ב- 4.7.48 רשם בן-גוריון ביומנו: "בקיסריה יש "מעוז ים" של פלי"ם. הדבר צריך לעבור לחיל הים. גרשון [זק] אינו רוצה לקבל זאת". בן-גוריון כפה את דעתו על הממונה על השירות הימי.

עם שובו של יוחאי ארצה הוא נקרא לגרשון זק ("היה איזה שר ימיה כזה" בפיו של יוחאי), שהציע לו: "יוחאי... היית מפקדה של 'החוליה'... אנחנו רוצים להקים את הקומנדו הימי... Take over". פעולתו הראשונה היתה לבחור 12 אנשים ולהעביר את כל "הכבודה" לאגם הכנרת. לדבריו: "רצינו את האימון הטכני לבצע על מים שקטים... ורק אח"כ בשלב האימון המתקדם... הטקטי, לעבור לים... [המדריך] האיטלקי [קפריוטי] הוכח כאחד שיודע עבודתו... ולמדנו לשלוט בסירות האלה די מהר".

יתר האנשים שיועדו להיות צוללנים ("אנשי צפרדע") התבשרו ע"י יוחאי שיוס'לה דרור – שבאותה עת "הקים קשר עם צולל ותיק מיוצאי יחידת החבלה הימית האיטלקית ולמד אצלו את מקצוע הצלילה"⁷ – יחזור ויצטרף ליחידה כמפקדה (קודם לכן, ב-10 באפריל 1948, יוס'לה ובני קרביץ טיבעו בנמל בארי את הספינה 'לינו' שהובילה מטען נשק שנרכש ע"י הערבים. הפעולה בוצעה ללא ציוד צלילה ועם מוקש שאולטר ע"י יוס'לה, כמיטב "המסורת" של החוליה). ואכן, עם שובו הוא מונה למפקד היחידה בקיסריה והחל לאמן את אנשיה ביסודיות האופיינית לו, כעולה

מהתיאור של הרצל לבון: "יוס'לה עצמו לימד אותנו לצלול ואני זוכר עד היום, בחרדת קודש את "הירידה לעומק, במקום בו העומק עד לקרקעית הים היה בדיוק 10 מטרים. ואני העזתי לרדת בפעם הראשונה, לאורך חבל העוגן, תחת השגחה אישית צמודה של יוס'לה, לעומק האדיר הזה, ולשהות שם דקה שלמה, יחד עם יוס'לה, כך שסיפיק לעלות אתי בחזרה, לוודא שאני נושם כרגיל, ולרדת עם אחד אחר. זה היה ממש משכר חושים".

בסיס היחידה בקיסריה העתיקה

⁶ פיורנצו קפריוטי (Fiorenzo Capriotti) היה פשיסט מוצהר ששירת בזמן מלה"ע, עד שנפל בשבי בנות הברית, ביחידת הקומנדו הימי המפורסמת של מוסוליני Decima Flottiglia MAS. עזר למערכת הרכש בבדיקת סירות המחץ בעת רכישתן באיטליה ואחר כך בתחילת אוג' 1948 הגיע ארצה ואימן את אנשי יחידת סירות המחץ בכינרת (המודיעין הימי האיטלקי, שכונה אז SIS, היה מודע לפעילותו ולמעשה היה זה שקישר בינו לבין אנשי מערכת הרכש; לצורך הסוואת פעילותו, ע"מ לא לסבך דיפלומטית את איטליה, נשא דרכו ע"ש פליט מרומניה בשם כץ). בין קפריוטי לבין אנשי שייטת 13 לעתיד נרקמו יחסי ידידות שנמשכו עשרות שנים. בשנת 1992 העניק לו האלוף עמי איילון, אז מפקד חיל הים (ובעצמו לוחם לשעבר ומפקד שייטת 13) את התואר "מפקד כבוד של שייטת 13". על פעילותו הנ"ל כתב קפריוטי ספר בשם Diario di un fascista alla corte di Gerusalemme ("יומנו של פשיסט בחצר של ירושלים"; 2002, הוצאה פרטית). נפטר ב-2009 בגיל 98. [צבי בן-צור, 2017]

⁷ איטלקי בשם לואיג'י פרו (Luigi Ferraro). אף הוא, כמו קפריוטי, היה מיוצאי יחידת הקומנדו הימי האיטלקית Decima Flottiglia MAS. [צבי בן-צור, 2018]

פעילות היחידות במלחמת העצמאות

סירות המחץ, שנודעו גם בשם 'סירות יוחאי'. הקורס הראשון של יחידת הסירות בו השתתפו 12 חניכים נערך בכנרת בחודשי ספטמבר-אוקטובר 1948: המפקד בן נון יוחאי, אברמוב זלמן, ארד שרגא, ברוקמן יצחק, הוכברג צבי, וינטרוב דב, ורדי יעקב, זלינגר חנוך, טובלין זרובבל, סגל שלמה, ריטוב יעקב ושביט אברהם. המדריך של הקורס היה האיטלקי קפריוטי.

עפ"י עדותו של יוחאי "לפני שהספקנו לגמור את שלב האימון הטכני [במחצית אוקטובר 1948]... הוזעקנו ליפו [שלאחר מכן חזר והפך לבסיס היחידה]. אמרו... שאוניות אויב עומדות להגיע לאזור רצועת עזה... ואז התחילה פעולה

קדחתנית לחימוש הסירות... בעזרת חמ"ד... הצליחו להרכיב מערכות חבלה, לפי הנחיות קפריוטי [המדריך האיטלקי]. בלחץ זמנים איום עבדנו... איזה שלוש יממות... הזמנו גם אונית אם... בחרנו את 'בן הכט' [ק-24]... תרגלנו ביום ובלילה להוריד ולהעלות את הסירות, תוך כדי תנועה מהירה... ויצאנו לים". ב-22 באוקטובר 1948 סיכם בן-גוריון ביומנו את ישיבת המטה הכללי שנערכה לפנות ערב, סמוך לתחילת הפוגה השנייה: "שתי אוניות מצריות... באו לעזה. אוניותינו מוכנות עם הסירות הקטנות. נתתי לגרשון [זק] הוראה חיובית". בשעת לילה מאוחרת הוסיף בן-גוריון: "... הורידו לתהומות את שתי האוניות המצריות, 'אל-אמיר פארוק' (אניית הדגל) ו... שולת מוקשים... 3 אנשינו [למעשה 5 יוחאי בראשם] שעשו המלאכה חזרו בשלום". למחרת, ב-23 לאוקטובר זומנה החמישייה לבן-גוריון, שערך לכבודם ארוחה חגיגית ול"קינח" הונצח האירוע בתצלום משותף. באותו מעמד רשם בן-גוריון את פרטי הקרב בפרוט רב (בעמ' 5-763 ביומן המלחמה). קרב זה מציין את תחילת נסיגת הצי המצרי מחופי ישראל ורצועת עזה, שפעילותו החלה 5 חודשים קודם לכן בהפגזת קבוץ שדות ים ב-2 ביוני 1948. על פעילותו בקרב הוענק ליוחאי אות 'גיבור ישראל'. בהתייחסו לעניין אמר יוחאי: **"...באותה פעולה... גילה כול אחד מהמשתתפים אותה גבורה לפחות"**. לימים, נקבע ה-22 באוקטובר כ"יום חיל הים".

יחידת הצוללנים. על אף שאמצעי החבלה שברשותה היו דלים, עשתה היחידה מאמצים רבים להשתלב בפעילות חיל הים. כבר "ב-17 ביולי 1948 יצאה [ספינת המשמר-סמ"ר] 'סער' מת"א עם חולית החבלה... עד 03.00 סרקה הספינה את חוף עזה... ומכיוון שלא נמצא... כלי שייט [אויב], חזרה הספינה לבסיסה"⁸. לדברי אליעזר טל: "חבלנים אלו הוסיפו בטחון-עצמי למטה חיל הים בנשק ההפתעה... ובמוראל הגבוה...", מה שחסר להם, הייתה "טיפת מזל". השיטה הזו הופעלה פעמים נוספות. בהתבסס על מידע שנתקבל מחיל האוויר, יצאו החבלנים ב-16 באוקטובר בסמ"רים 'סער' ו'פלמ"ח' לחוף עזה – ושוב ללא תוצאות. אין פלא שהיחידה הייתה מתוסכלת, כעולה מדבריו של הרצל: "נכון, יחידת 'סירות ההצלה' [הכוונה ל'סירות יוחאי] שתפארתה על טיבוע הפארוק לא הייתה אתנו (הצוללים) בקיסריה, אבל המפקד ואווירת האחוה שהתפתחה, היו בקיסריה, ואיש לא ייקח את זה ממנה. איש גם לא מתכוון, נכון?".

כחודש לאחר הצלחת 'סירות יוחאי', הוחלט לפגוע באוניה 'איגריס' (לשעבר אוניית טיול של היטלר), שעגנה בנמל בירות ('מבצע דוד'). ב-29 בנובמבר 1948 יצאה סמ"ר 'הפלמ"ח' למשימה שהוטלה על אליהו ריקה, מסתערב שהודרך אישית ע"י יוס'לה דרור. הוא הצליח להצמיד שני מוקשים, אך בשובו לספינה "השמחה הייתה רבה, אבל לא מושלמת... המוקשים הודבקו, אולם לא פעלו!... מטה חיל הים החל מכין חזרה על המבצע והנה הגיעו הידיעות על התפוצצות

⁸ אליעזר טל, 'מבצעי חיל הים במלחמת הקוממיות', 'מבצע שמשון' עמ' 124, 122.

שארעה ב...17 בדצמ'...". לאחר מבצע זה יצא יוס'לה "לחפש טרף" באיטליה ומשה (ליפסון) נחשון התמנה למפקד יחידת הצוללים במקומו (לפי עדותו של יוס'לה: "יצאתי בראש חוליה שלי כדי לחבל בספינות טורפדו שנבנו ע"י האיטלקים בורזה עבור הצי המצרי. קרוב לוודאי שהייתה הלשנה שנבעה מהכנה מוקדמת של המבצע ע"י אנשים בלתי-מהימנים. נתפשתי ע"י המשטרה האיטלקית וישבתי בכלא סבונה עד סוף 1949").

יחידת חבלה מיוחדת בחו"ל. לאחר המבצע המוצלח של טיבוע הספינה 'לינו' באפריל 1948, הוקמה באירופה יחידה לחבלה ברכש ערבי. שאול אביגור מינה למפקדה את אמנון יונה. יוס'לה דרור, חבר היחידה, העיד עליה: "השתתפתי בהקמת יחידת החבלה בחו"ל שכללה ישראלים ויהודים מהמחנות. הקימונו מחסני חבלה וארגון קטן. יחידה זו עשתה מספר ביצועים יפים. ריכזתי רכישה של מכשירי צלילה אוטונומיים בתור אזרח דרום-אפריקאי. התאמנתי עם לואיג'י פררו (חבלן איטלקי) כדי לרכוש את היסודות לשימוש מבצעי במכשירי צלילה. על בסיס אמון זה הוכנו מערכי השעורים הבסיסיים." אין בידנו פרטים נוספים על היחידה ועד מתי פעלה; יוס'לה דרור מצידו עזב אותה בקיץ 1948, חזר ארצה וקיבל את הפיקוד על יחידת הצוללנים. חברים נוספים ביחידה היו משה נחשון (שפעל במסגרתה בצרפת) ויצחק "איזי" רהב (באיטליה).

הקמת שייטת 13⁹

בשובו של יוס'לה ארצה מאיטליה לקראת סוף 1949 אוחדו שתי היחידות של סירות המחץ והצוללנים ליחידה אחת, שייטת 13 המפורסמת, תחת פיקודו של יוחאי. יוס'לה מונה כסגנו של יוחאי, והיחידה עברה לבסיס קבע שאותר עבורה בעתלית. ה-1.1.1950 נקבע כיום הרשמי של הקמת השייטת. למשך זמן ניכר, נשמרה בשייטת "רוח הפלי"ם", "והאמת הערומה היא שבשייטת עצמה מערכת היחסים והמשמעת הייתה באמת כמו בפלמ"ח", דברי יוחאי.

יוחאי בן נון

מפקד חיל הים בשנים 1960-1966

על דמותו של יוחאי ופועלו, מעבר למפורסם באתרנו, ראה: אלבום: 'התקופה לקחה אותנו – יוחאי בן-נון – דיוקן', הוצאת משה"ב 2003, עמ' 71-23. חוברת: 'יוחאי מספר' בעריכת שיה בן נון, 2008.

יוס'לה דרור
מקים ומפקד שייטת הצוללות

2

⁹ השם המקורי של היחידה, בו השתמשו מקימיה, היה 'שייטת ה-13', ע"ש ה-13' בחודש המפורסם מימי הפלי"ם – ראה עדותו של הרצל לבון.

**לוחמים ביחידת
סירות הנפץ:**

בתמונה משמאל לימין: יעקב (יענקלה) ריטוב, יוחאי בן נון, איתן שפושניקוב ז"ל, יצחק (איזי) רהב, זלמן אברמוב וגרשון אגמון (קרלינסקי)

**האלופים יוחאי בן נון וזאב אלמוג מתארחים בתוכנית "חיים שכאלה"
לכבוד יוחאי, יחד עם פיורנצו קפריוטי, דצמבר 1981**

**אהרון "אסקימו" בן-יוסף (משמאל), מפקד "יחידת
המתאבדים של אסקימו", בתמונה עם חברים מהפלי"ם:
יהודה "פרא" בן-צור (מרכז) ודן בן-אמוץ**